

Kathrine Lilleørs tale ved Lise Nørgaards bisættelse

Taler

Kathrine Lilleør
Sognepræst

Dato

14. januar 2023

Sted

Sankt Pauls Kirke

Omstændigheder**Prædikentekst**

Matthæusevangeliet kapitel 6

Salme

Nu titte til hinanden

”Gud ånder på øjet, når det græder”¹. Amen.

Det var noget Lise begyndte på indenfor de senere år. Og ikke mindst her til sidst.

At hun sad og pudsede fjerene, og så sagde hun, altså jeg er lidt ked af, at man ikke taler om andet end Matador.

Altså jeg har jo skrevet meget.

Mit journalistik, mit forfatterskab og så også, og tænk, så nævnte hun det, og der har hun jo nævnt også flere gange også i offentligheden, at hun var med til at gøre Strøget til en gågade.

Altså undskyld mig.

Som om det at gøre Strøget til en gågade under nogen form kan hamle op med at have lagt hovedgaden i Korsbæk ind i flere generationer af danskeres bevidsthed.

Det var, og det er, helt vildt, det hun har skabt med Matador, ja.

Og det sagde jeg også til hende.

Der var nogle ting, hun ikke altid hørte efter, man sagde.

[En] lille smule argumentresistent kunne hun godt være, men jeg har på det sidste ærgrede mig over, at jeg ikke fik sagt til hende, det som den tanke, altså hvorfor ikke alt det, jeg har lavet, hvorfor kun det der? Hvorfor?

At det minder mig jo om en anden dansker, som vi alle sammen kender og dog aldrig har mødt.

For det var jo det samme, H.C. Andersen jamrede over. – I et helt liv.

Altså stort set.

I hvert fald fra, at han var blevet verdensberømt med sine eventyr.

Så holdt han jo aldrig op, heller ikke indtil det sidste, at jamre over, at vi ikke kender hans romaner og hans skuespil på samme måde, men det gør vi ikke.

Og det er jo ikke fordi det ligefrem er dårligt, men det er bare slet ikke på det niveau, altså, som eventyrene.

Og måske skal man.

Måske skal man være H.C. Andersen-forsker, som jeg er det, for at turde sige det, jeg siger nu, fordi man jo altid, selvom vi i dette land har hyldet fru Nørgaard, for det har vi.

Men ligefrem at hæve hende op på siden med H.C. Andersen.

Der ved jeg bare, at der er nogen, der tænker ”nå nå nå”.

Men lad nu være med at være så nærige.

Hvorfor skal der gå sådan et par generationer, før vi for alvor kan tiljuble en landsmand?

Det var jo guldalderdigterne, der er efter den vigtige oplysningstid, hvor alt

handlede – og det var også godt – om hjernen og forstanden, og man må have lov til at spørge om alt – og det må man –, men det var så guldalderdigterne, der i tiden derefter, ind i 1800-tallets første årtier, blev så optaget af, at hvis vi mennesker skal se, hvem vi er, hvem Gud er, men også lade os korrigere, ja, så er det rigtig godt at gå i kirke om søndagen og høre Jesu lignelser, for det er det.

Men udenfor kirken, der er det poesien, ville de sige. – Vi andre vil sige: prosa, digtning, forfatterskaber, romaner og altså nu tv-serier, der kan så at sige forkynde for os, hvem vi er, og at Matador vitterlig er gået over i Danmarkshistorien, på en måde der bestemt kan hamle op med H.C. Andersens eventyr, for så vidt som at vi jo er et helt folk, der har over flere generationer, har en referenceramme indbyrdes til fiktive – og jeg minder om Korsbæk er en fiktiv by, er vi enige om det?

Maude har faktisk ikke levet. Men hun går jo levende rundt midt iblandt os, ikke?

Fordi vi refererer til hende, som var det en, vi kendte.

Og på den måde samler Matador os folkeligt og på en måde, som gør, at vi ved, hvad hinanden taler om, og det kan jo ikke blive større.

Det er det, kulturen kan, når den er størst.

Det er det digtekunsten kan, når den er allerstørst, så kan den forene os i dette at være mennesker;

At få øje på hvem vi selv er, og hinanden er.

Alene af den grund angår Lise Nørgaards liv, og hendes evne til at gribe livet an, alene af den grund angår hendes død og hendes begravelse i dag ikke kun hendes nærmeste familie.

Ikke kun os, der har fået lov at kalde os hendes ven.

Nej, hun angår, hendes liv angår os alle – alle danskere, og vil komme til at angå os flere årtier frem.

Ja, måske meget længere end nogen herinde har fantasi til at forestille sig.

Så, hvordan kan man sige, hendes måde at være i verden på, hvordan afspejle den nogle, bare nogle af de sandheder og indsigter, som mesterværket Matador fører med sig.

Og nu kan det jo blive meget langt, kan I mærke det? – For jeg er en præst uden manuskript.

Ja.

Men, ja, uhh, ude i sendevognene, kan jeg sige nu, bliver de helt nervøse.

Ja...

Men man kan også sige det, egentligt ganske enkelt, og man kan tage udgangspunkt i netop Andersens egne ord fra den store nationalhymne, som Frederik Magle netop improviserede over, og som Jens-Christian Wandt sang for os her før, at bisættelsen gik i gang.

Nemlig der hvor man til sidst, hvor han definerer, hvad det danske er for ham, der siger han ”herfra, min verden går”.

”Herfra min verden går”.

Hvordan, hvordan gik Lise Nørgaards ”verden” ”herfra” det danske?

Og det kan man sige på to måder – og det skal siges på to måder.

For det første så udgik hendes verden – med tryk på verden – jo fra hun var ganske lille fra Roskilde, det ved vi alle. Sidenhen helt konkret her fra København, fra Sorgenfri med hendes elskede Jens, og sidenhen fra Skodsborg med hendes elskede døtre, ja.

Men ”verden” altså, fordi der var et rodfæste herhjemme, så var verden – dens kolossale skønhed, alt det, man ikke ved om, hvad der findes i verden – en kilde til nysgerrighed for fru Nørgaard.

Det holdt ganske enkelt aldrig op, men det begyndte jo som journalistelev, og det begyndte med, at hun havde mulighed for denne adgang til den store verden, som hun har beskrevet eminent i sin selvbiografi og hendes besøg til Sovjet, som hun var så kritisk overfor, men også hendes besøg andre steder ud i verden som krigsjournalist i Berlin.

Altså dette med at verden, hvor er den dog vidunderlig stor. Og hvor er der mange forskellige måder at være til på, heldigvis. Og så derude i verden så finder I, vil I tro, store kunstnere. Heine, finder man, Goethe, finder man. – Dostojevskij. Åh, man finder Thomas Mann og *Huset Buddenbrook*, og så finder man også Wagner og Puccini og Goethe og Beethoven.

Jamen man finder det mest vidunderlige i den store verden.

Det gør man.

Og sådan blev det ved med for Lise at være en kilde til glæde, alt hvad den store verden kan byde os, og derfor sad hun til sidst med næsen helt ind i tv-skærmen for ikke at gå glip af et eneste minut af alt det, som også byder sig i international politik, i dansk politik.

Det gjaldt om at følge med, og på den måde viste hun os, der kendte hende – men sådan set jo alle i talrige interviews faktisk – til det sidste, at alder, altså alder, nu må I holde op med det ”alder”.

Hvad siger alder andet end, at man har et vis antal år bag sig, der rækker bagud og giver en erfaring, giver en mulighed for at kunne række ned til generationer før os – jovist, og det er vidunderligt –, men alder som noget, der skulle begrænse noget som helst?

Det skulle da lige være kroppen, der nu ikke længere er helt kan følge med.

Men ånden? – Der har vi alle sammen pligt til at blive ved med at være til stede, alt hvad vi kan i ånden, som de mennesker, som de personligheder, vi er.

”Herfra min verden går”.

”Herfra”.

Hvad mente hun så, hvad kunne man sige om dette ”herfra”, og det er jeg glad for, jeg selv spørger om, fordi så kan jeg nu fortælle jer, at der er jo ingen tvivl om, at det der ”herfra”, det opfattede Lise aldrig, som det rent geografisk danske på den der ”Danmark til Ejderen” eller ”Danmark til hvad-for-en-grænse”. – Nej, det danske var også for Lise et åndeligt anliggende.

Hvad betyder det? – Det betyder, vi har et sprog. Vi har en historie fælles. Vi har slægter, der gik forud, fælles, og så vil jeg i øvrigt sige – til alle, der måtte være kommet til lidt senere end for 100 år siden –, at hvis man synger med på den store Danmarkssang, så får man jo givet et dansk fællesskab i sangens ”vi“.

Men altså... Dette ”herfra” var jo fra det menneske – altså man udgår fra et sted, et land –, men også fra den, man er. Ikke fra hvordan de andre er, men hvordan jeg er. Og det er jo ikke for nogle af os kun en fornøjelse at konstatere, hvem man er. Fordi det da ved Gud i himlen ofte kunne være lettere at være en anden, end den man er.

Men Lise, hun tog vitterlig, fra hun var barn – det kan man se i hendes erindringer også –, livtag med den personlighed hun var, og det vil sige et meget egenrådigt menneske, for nu ikke bare at sige et stædigt menneske. Og et menneske for hvem, at det, at gøre rigtigt, var vigtigt, men det moralske, dermed hvad andre moralsk måtte mene, nå nej, det var ærligt talt noget, man altid skal vurdere kritisk. Fordi frimodighed – altså frimodighed i forhold til hvad andre måtte synes om dig og fordømme dig med –, det skal du have.

Der er jo altid nogen, der vil sige noget.

Og så var der også dette med at være født med en guldske i munden. – For det var hun jo.

Men hun var opdraget af sine forstandige forældre til – og det lå dybt i hende – at så har man forpligtelse til særlig at tage sig af de svage. Absolut tage sig af de svage.

Og det kunne jo være alt fra kvinderne, og deres undertrykkelse, den ”undertrykkthed”, som de havde, og som – i øvrigt – også mennesker med sådan en vigende, anden seksualitet, kan være udsat for.

Ja, og så kunne det jo også være de handicappede, i øvrigt. – De socialt udsatte. Bestemt.

Altså at så at sige lægge sig på sinde at have en indignation over for den manglende ligestilling, vi alle oplever, men vi desværre også alle er med til at udsætte hinanden for i vores samfund.

Se, det var vigtigt for hende.

Så var det også vigtigt for hende at fastholde, at man godt kan være et menneske, uden man behøver hele tiden at vise sine følelser. Altså.

Og det var jo ikke det samme, som at hun ikke viste følelser.

Nej nej, det gjorde hun da, men bare måske ikke til den brede offentlighed.

Og er der nogen, der har kunnet, altså er der nogen, der måske har tænkt et øjeblik på, hvilke omkostninger, der har været forbundet for fremtidige, altså fremtrædende kvinder i Danmark inden for de sidste 100 år, der har vist deres følelser?

Der er ofte sket det, at de ikke er blevet taget alvorligt rigtigt efterfølgende.

Kunne det også være en grund til, at fru Nørgaard til det sidste nægtede at tale offentligt om, hvornår hun sidst har grædt?

Lise var Lise.

Og hun lærte sig tidligt at insistere på at være det, hun var.

Især dette faktum at hun var en pige. Og ikke en dreng, altså.

Og når man er født i 1917, i det bedre borgerskab i Roskilde, så havde man altså ikke samme muligheder som ens bror, Kai.

Lise nægtede fra start af, at det skulle være noget som helst problem at være pigens Lise og siden kvinden Lise, og jeg vil i hvert fald tage med mig, hendes

insisteren på ikke at være offer for den modstand, hun mødte, men at altid understrege, at den havde gjort hende stærkere og bedre.

Fordi hun skulle nok overbevise alle om, at man kan både være en pige og man kan også senere [være] en dame, og så bliver arbejdet gjort.

Men hvad er det?

Hvad er der inde bag?

Hvad er det for en livskunst?

Hvad er det, man som menneske har kunnet falde tilbage på i et meget langt liv, der har givet Lise Nørgaard denne evne til at stå fast og være i verden?

Og som også har været det, der har fået hende til at kunstnerisk kunne udfolde dette ubegribelige mesterværk sammen med Balling, som Matador er.

Se, det ville hun egentlig gerne forsøge at give videre denne dag.

Det ved jeg. – For det lå hende på sinde, at ikke mindst I, hendes nærmeste, fik det at vide – så at sige –, og så var hun også sikker på, at hvis det var mig, der sagde det, så kunne I ikke afbryde mig samtidigt.

Så, hun gav mig tre temaer:

Og det første tema hun gerne ville have, jeg læste op, det er et indiansk ordsprog.

Og det havde I i hvert fald ikke regnet med, hvad? Nej, men [...] Lise Nørgaard-prisen, som er blevet indstiftet og som uddeles til mennesker, der særligt tager sig af naturen, det spejles her, hendes, altså hendes bekymring faktisk, for – det må man sige –, eller tanker om hvad vi gør, med vores natur, når hun bad mig, citerer lige her og nu, ”når det sidste træ” – og det er altså et gammelt indiansk ordsprog – ”når det sidste træ er faldet i skoven, og den sidste fisk er død i floden, vil den hvide mand finde ud af, at man ikke kan æde penge”.

Vi lader den bare lige stå et øjeblik, fordi den læner sig op ad den indsigt som sådan, altså egentligt udgår af det samme. Nemlig det lille stykke fra

Bjergprædiken, som hun ofte nok citerede for mig – jeg tror – for at sikre sig, at jeg nu huskede, at jeg skulle sige det netop her.

Så det gør jo selvfølgelig.

Og det er jo samtidig et stykke som spejler tematikken i Matador. Intet mindre.

Hvor jo – man kan sige – de sidste linjer, ”Mads har alt”, sagt at hans bror, jo netop er sagt på sådan en måde, hvor man samtidig tænker: ”ah, det har han vist ikke”, men penge havde dette fattige stræbsomme menneskes skaffet sig.

Og sådan lyder nu stedet i Bjergprædiken:

”Saml jeres skatte i himlen, hvor hverken møl eller rust fortærer, og hvor tyve ikke bryder ind og stjæler. For, hvor din skat er, der vil dit hjerte være”.

Dette handler ikke om, at vi ikke skal have penge.

Dette handler ikke om at forsage alt det, som penge kan give. Åh nej.

Men dette handler om, hvad du og jeg, i vores dybeste indre alene med os selv, når vi lukker øjnene om aftenen, hvad er det da, vi læner os ind i dér?

Og det er et ”enten – eller”, siger Kristus. I øvrigt med et ”enten – eller” som Søren Kierkegaard siden i sin store debutbog efterlignede – altså *Enten – Eller*.

Det kan ikke være ”både – og”.

Det er et ”enten – eller” i din og min tanke. Det, der ligger dybest i os ganske enkelt.

Og hvad skal det være?

Ja, som I måske fornemmer, så skal det ikke være de verdslige rigdomme, du og jeg har kunnet finde ud af at skaffe os.

Hvorfor?

Jamen det kan jeg sige langt, men jeg kunne også bare sige det kort:

Fordi hvis du og jeg læner os ind i det, vi har skaffet os, så ødelægger vi – for det første – på sigt verden.

Ja.

Men for det andet, så er der kun bekymring, tab og sorg for enden at den tanke.

I stedet for skal vi hellere vælge, ikke mammon – som Kristus kalder det –, men Gud.

Og hvad mener han så med det?

Og nu kommer vi så til det tema Lise absolut insisterede på, skulle med her, og det bliver da på vej mod amen.

For, Kristus siger i den underskønne Bjergprædiken, hvor han i øvrigt er i gang med at formane rigtig meget – han formaner så meget, så man næsten ikke til sidst kan høre, hvad han siger, fordi han formaner så meget –, men nu er han ved at slutte.

Og nu siger han dette med, at der hvor din skat er, der skal dit hjerte være. Og I kan måske høre, hvordan at det ikke langt væk, men det er faktisk helt herinde i din og min tankegang.

Og hvad skal så være derinde?

Skal Gud være derinde?

Ja, men hvordan ”Gud”?

Jo, siger Kristus: Du skal tænke på markens liljer og himlens fugle.

De er dine læremestre i at glæde dig, i ikke at bekymre dig.

Det er det, der skal være inde i dig.

Og Kristus udvider forklaringen fordi, at dem, der har stået omkring ham, har set en lille smule lige så spørgende ud, som I gør lige nu.

Han siger: se nu bare markens liljer, markens blomster. De står smukt klædt i dag som Salomo i al sin pragt. Sådan sørger Gud for, at de blomstrer så underskønt, og dog alligevel har de så kort et liv at de visner i morgen.

Og så kommer der næsten [en] – så at sige – matematisk lignelse i det Kristus siger: når nu Gud har taget sig så meget af markens liljer, hvor meget mere vil han så ikke tage sig af dig og mig? Hvor meget mere vil han ikke tage sig af Jer? – ”I, lidettroende”.²

Og det siger han ikke er surt.

Han siger det, sådan, beklagende: ”kom nu. Vær med. Hvad lægger du i dybet af dit hjerte?”

Du skal ligge i dybet af dit hjerte, at du ikke skal bekymre dig, fordi Gud vil tage sig af dig.

”Nå?” ja, ”nå!”, sagde guldalderforfatterne, som elskede den lignelse. Og Kierkegaard, han spurgte sig selv: ”Hvad mener han egentligt?”

Altså, hvad er det han mener, de kan? Liljen på marken og fuglen under himlen.

Og så sagde Kierkegaard, nu har jeg forstået det. Han tog – som kun Kierkegaard kunne det – sådan lige fire evangelier op, og så sagde han: Jeg har det, de siger alle sammen det her:

Liljen kan tre ting, siger Kierkegaard.

Den kan for det første være fuldstændig stille, fordi den for det andet har meget travlt med at lytte, sådan som I lytter – og tak for det – lige nu.

Men ikke alene lytter den.

Den har travlt med at være lydig.

Og her når en præst siger det, så skal vi huske, at lydighed ikke absolut er forbundet med et eller andet: hvis man ikke gør det, så bliver det også slemt.

Nej, nej, nej, hør nu her, lydighed, det er jo et vidunderligt udtryk for, at man lytter, fordi man har travlt med at høre, hvad man skal gøre.

Så nu bliver det helt konkret det hele.

Hvad er det liljen og fuglen kan?

Ja, for det første kan de blive helt stille. Fordi de har travlt med at lytte, for at høre, hvad de skal gøre. Og hvad skal de gøre?

Ja, de skal lytte efter det, Gud for det tredje siger: du skal være glad.

Det er hvad Gud i himlen vil os.

Det er hvad Kristendommen fejrer til jul, påske og pinse.

Det er, at Gud vil vores glæde.

Ikke på den anden side af døden, fordi der tager han sig af den, selvfølgelig. Men hvad med allerede nu at være glade?

Og det var hun vel nok god til, fru Nørgaard.

At være glad, på trods.

Men hvordan, siger I nu? – Hvordan, siger I nu, jer, der græder mest her? I børn. I børnebørn. I svigerbørn og oldebørn.

I måtte alt.

Hun havde jo kun den eneste regel [som] var, at man måtte ikke spille for hendes klaver, hvis man ikke kunne spille.

Det kan godt være hårdt at være musikalsk.

Men ellers måtte I alt.

Altså, og så sidder man her og græd over en, der er 105, ikke? Men det er jo ikke noget med det at gøre, fordi sorg kender jo ikke til netop heller alder.

Hvordan skal der være trøst i, at man skal være glad?

Hvordan kan præsten sige det?

Jamen det kan præsten sige, fordi, at i evangelierne – der betyder ”glædeligt budskab” – der får vi netop til jul, og netop til påske, men også når vi bliver døbt, der får vi sådan et lille ord, som i virkeligheden er dét ord, der kan vise os fra sorg til glæde – og I hørte det ikke, men nu siger jeg det igen: da jeg læste før, hvad der blev sagt ved Lises dåb og ved vores alles dåb, så lovede Kristus, at han ville være med os alle dage, men han begyndte med at sige, ”Se! jeg vil være med jer alle dage, indtil verdens ende”, og her til jul, sagde juleengelen på Guds vegne, ”Se! jeg forkynder jer en stor glæde, som skal være for hele folket” og om lidt til påske, siger påskeenglen, ”Se! den døde, er der ikke længere. Hun er gået forud for jer, der skal I se! hende igen.”

Se!

Det er det, vi skal.

Det er det, vi skal, når vi sørger over vores døde.

Det er det, I skal.

Det er det, vi skal, når vi sørger over Lise.

Hvad skal vi så?

Så skal vi se hende for os.

Og hendes mor, Olga, sagde – hvad hun tit sagde til mig: ”altså min mor sagde, at jeg forventer, at mine hunde venter på mig, når jeg kommer i himlen.”

Og så smilede hun lidt skævt, bare lige for at teste vandene med mig, og jeg ved

ikke noget med hunde og himlen, men jeg ved i hvert fald, at vi hver for sig og sammen, skal, se Lise for os. Og om det er fordi, vi ser for os, at hun står med Viffer i favnen, eller vi ser for os, at hun sidder på den englebar, hun selv var begyndt at tale om og spiller lomber med Christian og Jens og sin far, eller vi bare ser hende for os dér, hvor hun er allergladest.

Diskuterende, morende sig, jublende over at være sammen i glæde.

Det skal vi se! for os, og se! Da har du fundet vej fra sorg til glæde allerede nu.

Amen.

1. Citat fra "Nu titte til hinanden" af B.S. Ingemann.
2. Matthæusevangeliet kapitel 6, vers 30

Kilde

Youtube.dk

Kildetype

Transskription

Tags

Begravelsestale, Mindetale, Nomineret til Årets Danske Tale 2023, Prædiken, Prædikener fra 2000-tallet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/kathrine-lilleoers-tale-ved-lise-noergaards-bisaettelse>